

RECENZIJE

REVIEWS



Bogomir Novak
**PAVLIHA, M,
OŠLAJ, B. (UR.)
(2013): SVETOVNI
ETOS: GLOBALNO
IN LOKALNO.
GROSUPLJE,
PARTNER GRAF**

287-290

GLINŠKOVA PLOŠČAD 8
SI-1000 LJUBLJANA

RECENZIJA

17.035.2:316.7(082)



V predstavljenem zborniku so objavljeni prispevki s posveta o svetovnem etosu, ki je bil 12. aprila 2013 v Cankarjevem domu v Ljubljani. Zbornik povzema Pozdravne besede prof. Hansa Künga, častnega predsednika ustanove Weltethos Tübingen, Pozdravno misel ge. Vlaste Nussdorfer, varuhinje človekovih pravic RS, Poročilo Alberta Smrečnika: Od prvega srečanja s prof. Hansom Küngom do ustanovitve Gibanja svetovni etos Slovenija in vključuje

Predgovor urednikov: Borut Ošljaj in Marko Pavliha.

Sledijo referati 16-ih avtorjev kot so: Marko Pavliha: Iskanje (od)rešitve ali kako očistiti in pomladiti slovensko družbo, Lenart Škof: Kulturna hibridnost, kulturne razlike in svetovni etos, Manca Košir: Umiranje v luči svetovnega etosa, Janez Juhant: Individualna pogojenost,

očiščenje (lustracija) in svetovni etos (SE), Karel Gržan: Polarizacije osvobojeno krščanstvo, Zvone Štrubelj: Za kulturo dialoga v duhu svetovnega etosa, Peter Kovačič Peršin: Vzgoja za svetovni etos v šoli, Maša Gedrih: Svetovni etos v izobraževanju. Osebnostne in družbene vrednote, Špela Čekada Zorn, Andreja Dobnikar: Medkulturna vzgoja, breme ali izziv za učitelje slovenskih osnovnih šol, Matija Kovačič: Etični vidik parlamentarne demokracije, Marjan Strajnar: Odgovorno in pošteno gospodarjenje - Küngove refleksije o gospodarstvu in etosu, Cvetka Hedžet Toth: Svetovni etos - posvetni duh etike, Rok Svetlič: Ontologija prava in države, Jože Ramovš: Etičnost in duhovnost, Klemen Jaklič: O temelju globalnega etosa, Borut Ošljaj: Svetovni etos in slovenski javni prostor.

Sloveniji manjka takšna duhovna širina kot jo ponuja zbornik nasproti partikularizmu nasprotujočih interesov in partitokraciji, ki je razvidna pri ustanavljanju še novih strank. Svetovni etos je civilno gibanje, ki vključuje liberalne, kristjane, ateiste, agnostike, filozofe, teologe, pravnike, pedagoge, gospodarstvenike, zastopniki človekovih pravic,... Ni naključje da je sedanja varuhinja Vlasta Nussdorfer imela pozdravni govor na aprilskem posvetu. Pavliha preverja naslednje tri hipoteze: 1. človeštvo se nevarno igra s svojim obstojem. 2. Za preživetje rabimo višjo raven zavesti in 3. za duhovni napredek je odgovorna tudi politika. Ta pa je razcepljena na antagonizem med desnico in levico, ki jo lahko premaga le civilna družba. Kritizira partitokracijo in predvideva večjo vlogo neodvisnih poslancev v parlamentu kot predstavnikov ljudstva.

Škof na osnovi kulturnih razlik ugotavlja univerzalnega pomena svetovnega etosa Künga in Dalajlame. Koširjeva opozarja, da smo zavest o človekovi smrtnosti podobno kot zavest o svetosti življenja potisnili na rob naše pozornosti. Zato je sporočanje o njej na ravni katastrofičnih in senzacionalističnih novic. Kot sodelavka v hospicu se zavzema za sočutje z umirajočimi in za zaščito dostojanstva s hudo bolnimi. Juhant piše o zadregah v komunikaciji kot posledici totalitarizma. Očiščenja prejšnje družbe ni brez uvažanja empatične družbe, ki terja spreobrnjenje. Brez tega procesa je tudi uveljavljanje svetovnega etosa oteženo. Gržan

opozarja, da se Evropa izgublja v polarizacijah, ki je socialno-ekonomsko ekskluzi vistična in pomeni tudi civilizacijsko izgubo. Najstarejši model trojne strukture evropske družbe, ki ga je prevzela že v krščanstvu Sveta trojica, je zanj prikladnejši za svetovni etos. *Štubelj* se sprašuje, kako živeti religiozno sosodstvo. Po eni strani reflektira 50 let 2. Vatikanskega koncila, ki je odprl vrata za medverski dialog in ugotavlja dozorelost za nov ekumenski koncil. Identificira ovire v tem dialogu: strah iz kolektivnega spomina pred ponavljanjem negativnih izkušenj, izgubo identitete, resnice. Poti dialoga pa so tradicionalne mistične izkušnje, zavzemanje za mir, odprtost do drugačnosti, zavest globalnosti in kakovosti svobode. *Kovačič Peršin* predvideva, da naj bi šola vzgajala za sožitje in solidarnost. Vzgojo za svetovni etos bi morali uvesti v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem kot permanentni proces oblikovanja učenčeve osebnosti. Dopolnimo ga lahko s predlogom za vseživljenjsko učenje in (samo)vzgojo. *Maša Gedrich* pokaže, da svetovni etos ne pomeni samo usklajevanja našega delovanja z družbenimi razmerami, ampak tudi sposobnost plavanja proti toku dogajanja, medsebojno povezanost, empatijo, opolnomočenje človeka, dolgoročnost vizije. Ugotavlja, da je smisel izobraževanja usklajenost razuma in srca. Enako kot Küng trdi, da je vsak štirikratno odgovoren 1. za kulturo nenasilja, 2. solidarnost, 3. sožitje in 4. za enake pravice partnerstva med moškim in žensko. Osebnostne vrednote se prepletajo z družbenimi. Tako nastane transformacija samega sebe in zunanjega sveta. Namesto tekmovalnosti je treba gojiti sodelovalnost. *Špela Čekada in Andreja Dobnikar* ugotavljata, da so pri nas učitelji premalo kompetentni za medkulturno vzgojo, ker jih država ni dopolnilno usposabljala. Potrebno je, da se izvaja na celi populaciji in pri vseh šolskih predmetih. Opisujeta potek projekta „Svet različnosti nas bogati“ iz l. 2010/2011. *Matija Kovačič* analizira podobno temo kot Marko Pavliha o pozitivni vlogi neodvisnih poslancev, ki bi presegali slabosti partitokracije s podpisom kodeksa vrednot neodvisnih poslancev. Kodeks bo dajal merila izbire in vrednotenja njihovega dela. S tem bi dosegli višjo stopnjo politične kulture. *Marjan Strajnar* piše o tem, da ima etika prednost pred gospodarstvom in politiko. Zagovarja socialno tržno gospodarstvo nasproti neoliberalnemu s kritiko Friedmanovega modela in etično utemeljeno podjetniško kulturo. Pri tem opiše etične vidike socialne države.

Kot Küng tudi *Kovačič* meni, da trgi niso sami po sebi racionalno samoreglativni in uspešni. Osnova je moralna samozavezanost posameznika, ki je podrejena vodenju in sankcioniranju vesti. *Hedžet Totova* poudarja pomen temeljnega zaupanja v konceptu svetovnega etosa. Šele od tod raste notranja avtonomija posameznika in njegov občutek samoodgovornosti. Povsod, kjer se pojavlja sama po sebi nihilistična globalizacija, je treba zanj sprejeti individualno in družbeno odgovornost verujočih in neverujočih. Zlasti slednji živijo večstransko etično avtonomno brez religije. Kot *Schweitzer, Scheler, Fromm, Nietzsche, Fink, Frankl*, rečeta tudi *Küng in Hedžet Tothova* življenju da. Ker so se izpele revolucije ‚juriša na nebo‘ s poskusi postavitve raja na zemlji, je postala etičnost stvar vseh. Po Tothovi se dogaja natančno to, da se etizacija uveljavlja namesto umikajoče politizacije. Ker je prepričanje je za Roka Svetliča izvor etike, vzgoje in omike, ni vseeno, kakšna prepričanja udejanjamo. Spoznanje in spoštovanje občečloveških etičnih načel je pogoj zaupanja vanje. Zato je projekt svetovnega etosa spodbuda za povrnitev zaupanja v moč etičnega ravnanja za vse kulture sveta. Kantov kategoričnega imperativa je brez motiva, ker dolžnost ni motiv sama zase. Etični kozmopolitizem ima motiv v reševanju svetovnih in lokalnih problemov. Brez njega je prizadeta človečnost človeka. Zato se *Ramovš* vpraša po pristnem duhovnem doživljanju etičnosti in pri tem navaja nekatere avtorje, ki jo analizirajo kot so *Trstenjak, Janžekovič, Šuštar, Frankl, Buber, Fromm, Levinas*. Etično ravnanje je pogoj zdravega razvoja

posameznika in družbe. Nevroznanost priporoča, da je treba obe polovici možganov skladno razvijati. To je pogoj preživetja. Moralna usmerjenost raste iz debela vseh religij, ki je v veselju do življenja in hvaležnosti zanj. To je temelj sožitja. Presežno se nam kaže v daru dosegljivega. *Jaklič* najde temelj svetovnega etosa v enakem spoštovanju. Rawls v okviru liberalne legitimnosti ugotavlja, da različne kulture lahko najdejo skupni imenovalec etičnega ravnanja in skupnega političnega v odmik skozi spoštovanje (*deflection through respect*). Ko tudi drugi napravi podoben korak nastane skupna korist. Vendar pa *Jaklič* izpostavlja ne-utilitaren avtentični princip odmika od sebe. To zanj pomeni boljšo demokracijo v EU.

Predstavljeni zbornik priporočamo vzgojnim ustanovam (šola, vrtec, družina, interesne skupine), ki bi rade naredile več za prebujanje in uresničevanje zavesti o skupnih in humanih temeljih. V reviji *Vzgoja* so na to temo objavljeni predlogi za izvedbo delavnic za osnovnošolce. Ker ne zadeva le vzgojne sfere ampak tudi gospodarsko in politično, naj bi svetovni etos spoznali tudi poklicni profili s teh področij.